

מבוסס על סיפורו של אמקה כנרתי

פיצוץ הרדאר¹ בהר הכרמל - פברואר 1946

בסיום מלה"ע חודשה העפלה. מאוגוסט 1945 עד לסוף השנה הצליחו 8 ספינות² מעפילים להנחית בחופי קיסריה, שפיים ונהריה למעלה מ-1,000 מעפילים. בשלב זה נקרא הצי הבריטי להטיל סגר על חופי הארץ. אוניות הצי הבריטי שהשתתפו במשימה ואוגדו במסגרת שנתקראה בשם The Palestine Patrol - 'הסיור הפלסטיני', נעזרו במטוסי-סיור של ה-R.A.F, תחנות משטרת-חופים ותחנות מכ"ם. ב-17 בינואר 1946 נתפשה הרחק מגבול המים הטריטוריאליים הספינה ה-9, 'אנצו סרני', שהובילה 900 מעפילים. במסגרת 'תנועת המרי' הוחלט להגיב והמשימה – פיצוץ המכ"ם בכרמל הצרפתי – הוטלה על פלוגה א' של הפלמ"ח.

רשות הדיבור לאמקה: "מחנה הפלמ"ח ביגור, 20 בפברואר 1946 לפנות ערב, אני באוהל, מגיע בריצה המ"פ, נחמיה שיין ומקפיץ אותי: "לבוש כהה. סע מיד לטכניון בחיפה... תפגוש שם אנשים שלנו". השמחה עלתה לרקיע, הבנתי שאשתתף באיזו פעולה... פגשתי בטכניון כ-15-20 חברים מהפלוגה שאת חלקם הכרתי טוב – רפי 'התרנגול' גינצבורג, יוס'קה ריבקינד, חיים גורי, עמוס כוכבי, אברשה ממנרה, אבינועם חדש מכנרת, הלל ספקטור ודודיק בן-יהודה... ועוד. מגיעים לדירה פרטית... במרכז הכרמל שם שמעתי לראשונה על המבצע המיועד – פיצוץ תחנת הרדאר. סופר לי שיצאו [לפעולה] כבר אתמול, אך היה מאוחר ויוס'קה החליט לחזור. כמה חברים שהשתתפו לא יכולים לצאת ולכן נקראתי להחליף אחד מהם. שמחתי שנקלעתי לכך.

יוס'קה, מפקד הפעולה מסביר בקצרה שהלילה יש לפוצץ "בכל מחיר"... ומציב אותי בכתת החוד לאבטחת הצוות הראשון של חותכי הגדרות והצוות השני של החבלנים ומאחורינו, יוס'קה. כולנו יודעים מה מעולל הרדאר הזה המגלה את אוניות המעפילים והנכונות לפעולה הצודקת היא ללא-גבול. יוצאים מהדירה בשורה עורפית. ליד מבנה חשוך מושטת יד ומוסרת לכל אחד תת-מקלע אמריקאי ומחסניות. שקיבלנו מ'סליק' של חיפה. הרובים של הפלמ"ח הוסתרו אתמול בחורש, נרטבו ואינם בטוחים לשימוש. יוצאים לדרך וצועדים במידרון בתחתית ואדי שמימיו זורמים עד מעל הנעליים. רטוב.

אחרי קרוב לקילומטר פונים ימינה ומטפסים על מדרון... ומתוך שיחים מסומנים נאסף תרמיל חומר הנפץ שהוסתר אתמול ונשמר יבש מגיעים קרוב לראש ההר וצועדים

¹ המכ"ם - ראדאר (Radar - ranging and detection radio), נכנס לשימוש מבצעי נרחב במהלך מלחמת העולם השנייה על ידי הבריטים. המכ"ם תרם תרומה משמעותית לעמידת בריטניה ולהבסת הלופטוואפה.

² . הספינה השביעית נתפשה לאחר שרוב המעפילים הצליחו להתחמק מאתר הנחיתה בשפיים.

לאורך חומה גבוהה וארוכה של מינזר ומגיעים לקצה החומה העליון. שוכבים בשקט. לפנינו שטח די מישורי עם הרבה פנסים שמאירים חזק בו אנו רואים גדרות-תיל מתוח וגלילי-תיל פרוס-הרמוניקות'... מתחילה הפעולה הגדר הראשונה היתה הרמוניקה שנחתכה ונפרצה בקלות ובלי רעש, כי היא איננה מתוחה. אחריה גדר-תיל מתוח... דומני שחתכו רק את 2 החוטים התחתונים ונוצרה מחילה בגובה של כ-60 ס"מ שאיפשרה זחילה. לפי המסופר היו רק 3 גדרות-תיל, אך לפי זכרוני היו ביניהן גם 3 'הרמוניקות' לסרוגין.

סדר הפעולה וההתקדמות [במעבר הגדרות] היה:

ראשונים היו צוות חותכי הגדר – במרכז עמוס כוכבי, החותך עם מספריים גדולות ומיוחדות ומשני צדיו, אברשה ממנרה והלל ספקטור, מותחי התיל. אחריהם, החבלנים – רפי-התרנגול' גינצבורג ולוחם נוסף עם תרמיל ג'לניט – 50 ק"ג חומר נפץ.

המאסף, המאבטחים – אמקה כנרתי ומנרת ודודיק בן יהודה.

מאחורינו המפקד – יוס'קה (ריבקינד) יריב [זמן מה לאחר מכן הוא נתמנה למפקד קורס מפקדי סירות מס' 6 ובקיץ 1946 הוא החליף את אברהם זכאי, מ"פ הפלי"ם].

כח שני בפיקוד חיים גורי זחל בין הגדרות אל מול שער מחנה הצבא בכדי למנוע יציאת חיילים במקרה של קרב.

חוטי התייל מתוחים מאד בגלל החורף הקר, ויש חשש שקשור עליהם קופסאות פח שעלולות לגרום לרעש לאחר החיתוך בהתקפלותם לאחור. צוות החותכים מאומן ומיומן. אברשה והלל שוכבים בניצב לתייל, בידיהם חתיכות שק להגנה מפגיעה. אברשה והלל מותכים התייל לכיוונים מנוגדים אל האמצע ולפי סימן חותך עמוס את התייל במספרים גדולות ומיוחדות לכך. אברשה והלל מתחילים לשחרר התייל לאחור לאט לאט, סמ' ועוד אחד במשך כמה דקות עד שהתייל מונח רפוי בשקט על הקרקע. אנחנו המאבטחים צופים קדימה ולצדדים ודרוכים לכל הפתעה.

וכך...יש פירצה זוחלים אל הגדר הבאה. השטח מואר על ידי הרבה פנסים שמופנים אלינו וקצת מסנוורים. גם הירח זורח והשטח די מואר. יש כמה שיחים בגובה 1/2 מ' והקרקע לחה עם עשביה נמוכה ואבנים קטנות, רטוב, אך לא בוצי מדי.

מרחוק אנו רואים קיר בגובה 3-4 מ' ומאחוריו, כנראה, הראדאר. הלילה שקט מאד, אין רוח וכל פעולה לא מבוקרת עלולה להקים רעש ולכן זוחלים לאט בקצב זיקית. מזיזים יד לאט כמה ס"מ קדימה ומפסיקים, אחר כך עוד התקדמות, רגל, מרפק ומפסיקים. הכל בכדי לא להקים רעש ולא לשנות מהר את הנוף. הזחילה שקטה ואיטית מאד, עם הפסקות בין תנועה אחת לשניה... בזחילה איטית זו מימשנו את כל הנסיון מאמוני השדאות. חותכי הגדר עסוקים, ואנו המאבטחים דרוכים וצופים לסביבה. זמן הפעולות סביב חיתוך תיל אחד הוא כ-10 דקות. בערך כל 15-20 דקות בא לעזרתנו ענן שחור המתקדם מהים...הוא מסתיר את הירח ומתחיל להוריד גשם המרעיש מאד בנופלו על גגות הפח. כשמתחיל הרעש יוס'קה פוקד – לחתוך! להתקדם! וכל הפעולות נעשות בזריזות מירבית. כשהגשם והרעש פוסקים, יוס'קה לוחש להפסיק. אירוע כזה חוזר בהפסקות כמה פעמים. אנחנו רטובים, אך מרוצים מאד מהגשם, העיקר שיהיה רעש.

עברו כ-3 שעות ולפנינו עוד גדר אחרונה... במרחק כ-6-7 מ' רואים חומה ומימין... במרחק 5-6 מ' פנס חזק שמאיר עלינו ועל החומה. אין גשם ואנחנו בהמתנה מתוחה והנה, פתאום בשקט... מופיע חייל גבוה עם רובה על כתפו, שנכנס אל תחום תאורת הפנס... החייל מסתכל לכוונו, כנראה למרחק כ-50-60 מ' ואנחנו שוכבים לרגליו במרחק 4-5 מ'. הוא לא רואה אותנו כי הוא מסתכל למרחק... הפסקנו לנשום, אין תזוזה, מחכים בדריכות. והנה החייל מוציא פנס גדול ומאיר למרחק ואנחנו שוכבים לרגליו על מצב כזה היו אומרים היום: "ראינו לו את הלבן בעיניים". זכור לי שהחלטתי, אם החייל ירים את הרובה ויכוון אלינו, אני יורה ראשון! (גם בלי פקודה מיוס'קה), אך הכל עבר בשלום. כעבור כמה דקות ארוכות מאד החייל צעד אחורה ונעלם בחושך. עברו כמה דקות של שקט ואז יוס'קה פקד בלחש לפוצץ!

החותכים גמרו ויש פירצה. רפי 'התרנגול', עם התרמיל ועוזרו, מתקדמים בזחילה מהירה ובשפיפה ומגיעים לחומה. העוזר משלב את כפות ידיו ורפי מניח עליהם את רגלו והעוזר מניף אותו מעלה. רפי מתישב על החומה, "רגל פה ורגל שם" ומושך אליו את התרמיל בעזרת חבל. רפי שולף קופסת גפרורים יבשה משפסף ומדליק את גוש הגפרית. כשהפתיל המשהה מתחיל לבעור רפי משלשל את התרמיל אל הצד הפנימי של החומה, יורד בזריזות בעזרת העוזר ושניהם בשפיפה מהירה חוזרים ונשכבים לפנינו. עברו כבר כ-4 שעות מתחילת הזחילה. אורך הפתיל 30 ס"מ – 30 שניות לפיצוץ. אנחנו מחכים והזמן אינו מתקדם. נראה לנו שכבר עברה שעה ופיצוץ, אין. מחכים בדריכות. ואז נמסר לנו בלחש מלפנים "להוריד את הראשים" ואנחנו העברנו את המסר אחורה ליוס'קה.

יוס'קה פוקד - למעשה "צועק בלחש" ובנחישות די כועסת - "לא להוריד את הראשים" וזה מובן, כי עלינו להסתכל ולצפות שלא נופתע מחייל שיופיע. אסור להכניס את הראש בחול כמו בת -ענה... ופתאום פיצוץ ענק, "עמוד אש" בגובה עשרות מטרים, כמו התפרצות הר געש ומסביב נופלות חתיכות שונות. לא הרגשנו את ההדף, כי החומה הגנה עלינו.

הצלחנו! פוצץ! ועכשיו צריך להסתלק מהר. מתחילה זחילה מהירה לאחור בשורה עורפית. האחרונים הפכו לראשונים ואנחנו, שהיינו הראשונים, הפכנו לאחרונים ליציאה, זוחלים ורצים שפופים במהירות אחד אחרי השני זוחלים דרך הפירצות שבגדרות. רעש הסירנות מתגבר וגם היריות הבודדות מתגברות והופכות לצרורות מקלעים. צעקות, נהמת מכונות כדורים זוהרים בשמים, ממש מלחמה. אך רק כדורים בודדים מזמזמים סביבנו, כנראה שלא מבחינים בנו.

במהלך הנסיגה חווה אמקה בשני "אירועים חריגים":

'המכנסיים'. על יד הפירצה האחרונה יש צפיפות... והנה אנחנו רואים, שאחד הבחורים, שכנראה לא הצליח לקפוץ מעל ההרמוניקה, מצא עצמו מסובך בתיל. הוא מנסה לשחרר את מכנסיו ומסתבך יותר ואז הוא קורא לנו לעזור לו. עצרנו ושניים מנסים ללא הצלחה והמכנסיים הולכים ומסתבכים. היריות מתגברות וכבר כדורים מזמזמים בקרבתנו. בשלב זה יוס'קה צועק 'תענו להם'. אחד הבחורים משחרר כמה צרורות לכיוון. המכנסיים עדיין מסובכים חזק... והמצב גרוע. כאן באה הברקה אחד הבחורים מציע: "תוציא ותשלוף את הרגליים שלך מהמכנסיים, שיישאר על התיל". בחור פותח את החגורה וכמה חברים מכופפים את התיל ויוצרים פתח לשליפת הרגליים. כעבור זמן קצר הדבר הצליח והבחור בלט עם התחתונים הלבנים. התחלנו לרוץ במדרון שלאורך החומה אל הואדי, כאשר למעלה נמשכה המלחמה ואצלנו למטה, כבר שקט.

'המחסנית'. תוך ריצה למטה אני פוגש בחור מתכופף כמחפש משהו. נעצתי וראיתי שזה דודיק בן-יהודה המסביר לי כי "נפלה לי מחסנית ואני מוכרח למצוא אותה". הצטרפתי לחיפוש... למעלה יריות וסירנות, המלחמה נמשכת ואנו במיפולס נמוך ובטוח ממשיכים לחפש במרץ את המחסנית. באותה תקופה היה הנשק בצמצום וקיבל יחס של כבוד, ממש קדושה, תמיד מטופל ושומר וכל כדור חשוב וכמובן מחסנית. היה ברור לנו שצריך למצוא אותה. לא חשבנו על הסיכון ושיבוש מהלך הנסיגה. חשבנו שמייד נמצא אותה ונצטרף לכולם. והנה יוס'קה בעצמו מופיע מלמטה בריצה ושואל מה קרה? למה מתעכבים? כשדודיק ענה "איבדתי מחסנית", הוא מתרגז וצועק די חזק "תעזבו, רוצו מיד למטה". "התעוררתי" וכשהתחלתי לרדת למטה, ראיתי שדודיק, שכנראה לא "התעורר" עדיין, מתכופף וממשיך לחפש ואז הבחנתי ביוס'קה המרים אותו ודוחף אותו בכנס למטה ואף נתן לו מכה די חזקה בגבו עם קת האקדח. דודיק "התעורר" ושלושתנו רצנו למטה וחברנו לכולם. באירוע היו נוכחים רק יוס'קה, דודיק ואנוכי ולא זכור לי ששוחחנו על כך אי-פעם.

המשכנו בנסיגה במעלה ואדי, בתוך זרם המים. הגענו אל יד מושטת מהחשיכה ומסרנו את הנשק והפכנו מלוחמים למבוקשים חסרי נשק. חצינו כבישים, גדרות-אבן וחצרות בתים בכיוון הכללי לנוה-שאנן. שומעים עדיין מרחוק יריות וסירנות, אך אין כמעט תנועה על הכביש. הגענו לא רחוק מנוה-שאנן לקטע של כביש שבצידו העליון יש מצוק אלכסוני של אבני גיר לבנות...

בסוף המצוק עזבנו את הכביש וכמה עשרות מטרים ממנו התישבנו. אני רואה את יוס'קה וחיים גורי מתרחקים קצת ומדברים. הבנתי שהם דנים איך להגיע ליגור. בנוה-שאנן מסוכן. ומה הלאה? לאן? בדרך יש כפר ערבי, 'בלאד א-שייח'. לאחר כמה דקות החלטתי לגשת אליהם ולהציע ללכת בשביל שאני מכיר. כמה שבועות לפני כן הצטרפתי לגיורא זייבנר "לטיול" באזור זה ובדיוק מהמקום בו אנחנו יושבים קיים שביל די ברור העולה באלכסון על המידרון ומגיע בסוף לאזור 'חרייבה' ומתחבר לכביש היורד לנשר. התיעצות קלה וקדימה, "אתה תוביל". וכך הלכנו בזריזות ומצאתי את השביל בקלות. הגענו לכביש והתחלנו לרדת לכיוון נשר. מצב הרוח מצויין... ודומני שחיים גורי החל לחבר כמה מלים לשיר... הגענו לסיבוב חזק של הכביש, נכנסנו בשער קטן בגדר וצעדנו בטור עורפי על שביל רחב, שיוורד באלכסון בין עצים ליגור. עוד קצת חשוך, באופק תזרח מייד השמש על הכביש למטה נוסעות כבר די הרבה מכוניות ומסביב שקט נעים והחזה? נפוח... ומצב הרוח שם למעלה! הרדאר פוצץ והאוניות תגענה מבלי להעצר הגענו לגדר, לא חתכנו אותה, הרמנו את התיל ועברנו.

הגענו למחנה לרגלי ההר ומייד מתאספים מסביבנו. קריאות שמחה... והכינו לנו ארוחת בוקר דשנה. עיפים, אך "חבל על הזמן" – ברקיע! ולסיום, תמונה שנחרטה בזיכרוני: מעבר לואדי, מאזור אוהלי המפקדים צועד נחום שריג, המג"ד ומתקרב אלינו בשמחה ומהחבורה שלנו יוצא יוס'קה לקראתו ושניהם פורשים ידיהם, מחייכים... ומתחבקים ארוכות. חיבוק של לוחמים מנצחים".

"לאחר שנים נפגשתי במסגרת עבודתי עם חקלאי מקיבוץ האון בחלקות לרגלי הגולן. סקרנו ובדקנו קרקע לנטיעת בנות. הוא מהצנחנים. דברנו על האימונים השונים. בין השאר הוא מספר על שיטת זחילה שהם התאמנו בה, "זחילת 60x4". מה זה? אני שואל והוא משיב "כמו הזחילה של הפלמ"ח בעת פיצוץ הראדאר על הכרמל". שאלתי אותו איך הם התאמנו, זחלו ובאיזה קצב? והוא תיאר בפני. לבסוף גיליתי לו ש"השתתפתי בפיצוץ הראדאר וזחלתי בדיוק 60x4 שפירושו עכשיו זחילה איטית של 60 מ' ב-4 שעות". שמחתי לשמוע שהשארנו מורשת שצה"ל משתמש בה".